

**R. P. Christophori De Ortega È Societate Iesu, Quondam
Scolasticæ Theologiæ publici Professoris, ac ejusdem
Facultatis Præfecti ... Theologia Controversiarum
Dogmaticarum, & Scholasticarum, de Divina ...**

**Ortega, Cristóbal de
Lugduni, M.DC.LXXX.**

IV. De exercitio libertatis Angelorum in primo instanti creationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94285](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94285)

sed subsequi; & sane Augustinus in sua allegoria textus ordinem seruat, priusque Angelorum cognitionem abstractiuam, & obscuram, vesperti imitatuam posuit, post vero claram visionis in verbo, bonorum utique Angelorum, quibus post viam cursum, & statum, ac proinde tempore posterius in primum clara Dei visio, & creaturatum in verbo sine ulla abstractionis obscuritate maturine adinstat claritate donata fuit. Dixi n. i. neminem scholasticorum huic conclusioni fuisse aduersatum, & si sciam, pro opposita à Recentioribus nonnullis referti, Alexandrum Hugonem, & Gabrielem, & Gregorium, quia teste nostro Vasquez exactissimo Doctorum, ac mentis ipsorum scrutatore, & examinatore tres priores, ne ansum quidem vnde trahi pro opposita conclusione possent scriptis suis obtulerunt. Gregorius vero in 2. d. 4. a. 1. solum docet, nec bonos, nec malos Angelos in perfectam beatitudine fuisse creatos, ex quo non censet in visione clara Dei transeunt fuisse creatos, sine perpetuitate, ad perfectam beatitudinem necessariam, siquidem ex defectu claræ eius visionis æque, atque ex defectu perpetuitatis imperfecta esset eorum beatitudo. Secundo, quia inde solum, à perfecta beatitudine in bonis Angelis (quibus adfuit beatitudo in qua creati sunt perpetuas) potuit deficere.

QVÆSTIO IV.

De exercitio libertatis Angelorum in primo instanti creationis.

ANGELOS omnes, siue malos, siue bonos libertate arbitrii conditos esse, eamque in via, cum ad gratiæ augmentum, tum ad gloriæ præmium promerendum; tum ad gratiam præhabitam perdendam demerendamque gloriam, atque inferni pænas incurrendas exercuisse dogma Catholicum est, oppositumque, vt non hæresis formalis, aut hæresis proxima error est: quia de fide est Angelos bonos in iustitia contra tentationem persistisse, & persistentiam gloriam fuisse promeritos; malos autem tentatione cessasse, atque peccasse, vt d. sequente videbimus: quorum neutrum sine libertatis propriæ exercitio, ac plena, & absoluta deliberatione fieri potuit. Solum ergo exercitio libertatis absoluto ac plena deliberatione, in actu secundo, an Angelis in primo creationis instanti fuerit, vel potuerit adesse? disputari à Doctoribus Catholicis potest, atque à nobis præfenti quæstione fufe, & scotism examinabitur, ex eius enim quæstionis rigido examine, & decisione lux ad plura, deinceps examinanda, ac solide decidenda parabitur non exigua, inquirimus autem de possibili solum non de facto: quia, & si de libertate ad meritum, ac demeritum gloriæ, seu peccandum alia de possibili, alia de facto quæstio, & ratio decidendi sit: sed vero admissa possibilitate, exercitij absoluti, libertatis, ac plenæ deliberationis, quæ ad alterum extremum, peccati non sit, in eo creationis instanti adfuisse de facto Angelis certum esse debet, quin vel vmbra fundamenti sit, vt eis negetur, & faciat locum, quæstioni: cum ex ea libertate affectus erga obiecta, vel eius omisio adesse tunc debeat.

CERTAMEN I.

Duplex opinio scholasticorum, earumque fundamenta debilia reiciuntur.

PRIMA ergo in quæstione proposita scholasticorum verum, non paucorum sententia fuit Angelos non potuisse exercitium libertatis plenamque deliberationem habere in primo instanti sue creationis, & si enim, de possibilitate exercitij libertatis absolute talis, ac plenæ deliberationis ad peccatum, & demeritum in eo instanti, atque ad materiam determinatam contracti ex instituto his locis disputent, ac definiant, tamen huius possibilitatem, ex impossibilitate plenæ deliberationis, & exercitij libertatis Angelicæ absolute talis, circa materiam, quamvis negant, & negandam probant. Hi vero sunt Magister in 2. d. 25. c. 2. Alexand. p. 1. q. 19. m. 1. a. 7. corp. & solut. Argumentor. Hugo Victorin. Summa sententiar. t. 1. c. 2. ex dictis à se 1. de sacramentis p. 5. c. 22. Albertus in 2. d. 1. a. 1. ad 1. 5. Bonau. eadem d. p. 2. a. 1. q. 2. ad 3. Ricardus 2. 2. q. 3. Holcot. in 2. q. 3. ad 9. Capreol. d. 4. q. 1. a. 1. conc. 4. & 2. 3. solut. argumentor. contra 4. conclus. Henricus opod. lib. 8. q. 10. Mito alios plures Dominicanos Thomistas, qui impossibilitatem peccati Angelorum in primo sue creationis instanti non ex impossibilitate plenæ deliberationis ipsorum vniuersum circa materiam peccati probant, & tuerent, sed aliunde: quare, & si citatis conclusionibus de impossibilitate peccati Angelorum in primo instanti creationis ipsorum conueniant, non autem in principio impossibilitatis exercitij absoluti libertatis, plenæque deliberationis ipsorum instanti vnico indiuisibili temporis, de qua nunc agimus, & quod præfati Dominici possibiles absolute, & connaturaliter, possibile voluntati Angelicæ, imo, & creatæ cuius vniuersum, cum Angelico præceptore docent. Citati vero Doctores, qui possibilitatem exercitij absoluti libertatis, ac plenæ deliberationis creatæ voluntati negant, nec eadem, nec satis firma, plerumque, ratione tuerent, quare eorum pleraque reicienda in primis erunt, ne is, cui deinceps conclusio placuerit, falsis ad eam tendam, & probandam principijs innitatur.

2. Probat primo Magister, Hugo Victorin. & Holcot, quia libertas essentia, est circa futurum duratione: atqui in vnico instanti locus, non est futuritioni duratione exercitij libertatis, vt scilicet non sit in instanti duratione anteriore, qua sine illa causa, & potestas libera existat, vt illud duratione futurum possit respicere; ergo in instanti primo, vnico, & indiuisibili physico creationis Angelorum impossibile est absolute exercitium liberum, ac plenæ eorum deliberatio. Ceterum ratio hac merito à reliquis omnibus exploditur: cum satis ad exercitium liberum sit naturæ posterioritas respectu potentie indifferentis, ac libera, seu libertatis in actu primo, quin ad hanc exercendam obicit existentia cum ipsa; alioqui non, nisi ea, non existente, postmodum eius operatio exerceretur: quod essentia, & existentia physica, quam potentia libera, seu libertas in actu primo respectu exercitij, & operationis sue essentia liter claudit, omnino repugnat. Probat secundo: quia nihil productum potest operari in instanti eadem, quo producit; aut nequit esse exercitium liberum Angelorum, sine ipsorum operatione; ergo nequit esse exercitium liberum Angelorum in instanti illo primo, quo sunt creati. Maiorem probant, quia operationes, quarum vna alteram subsequitur, naturæ suæ, vt rei operatio ad eius productionem nequeunt esse tempore simul, ac est operatio, quæ ad alteram supponitur. Hac ratione vltus est Alexander à S. Thomas, & reliquis scholasticis merito reiectus.

Est enim falsa propositio maior, aque eius probatio, naturalibus experimentis, & ratione contradicens. Ex naturali quippe præsuppositione ordine naturæ, & causalitatis vnius operationis ad aliam (cuiusmodi est in productione rei in se respectu suæ activæ operationis vulgari illo axiomate significata, *prius est esse, quam operari*, simulatas duratione existentia operationis præcedentis, cum subsequente ordine naturæ, & causalitatis nullatenus impeditur, ut patet in luminoso, & agente quovis carente contrario, quod eius activitatem, ab effectu sui productione retardet: tunc enim simul, ac in se productum est, primumque existit, suum effectum operari quotidiana experientia docemur, in promptu naturalis ratio est, quia operatio vi statim sequatur, & prodeat, nil amplius, quam suæ adæquatæ causæ absolutam, solutamque, & expeditam activitatem requirit, quam agens adæquatam contrario, & impedimento, omni vacans, ubi primum est, habet: solum ergo verum maior, eiusque probatio habere possunt, in motibus, & operationibus aliquibus successivis, ut in motu locali respectu calefactionis, qui, ut huius causæ sit debet ad certum gradum pervenire, ad quem in instanti nequit: aut, ubi primum ad illam pervenit, calefactionis motus simul exercetur; sicque in aliis similibus; non tam in omnibus: etenim motus ictus, seu verberationis motus localis, successivus est; quem sonus, operatio, & motus simul duratione subsequitur.

3. Probat tertio: quia naturalis voluntas exercita, seu volitio ex inclinatione, naturæ, debet tempore præcedere deliberatam: ac proinde, cum naturalis illa, & ex naturæ inclinatione orta, statim ac rationalis creaturæ natura, & voluntas est, esse debeat, ut de omni agente, maxime naturali, nuper ostendimus. Volitio autem naturalis Angelorum præfata instans primum creationis Angeli occupat, quin in illo operatio Angeli libera possit exerceri. Hac ratione vultur Ricardus supra, & Capreolus citato art. 1. probatione conclusionis quartæ, & a. 3. solutionib. contr. 4. conclus. quo pacto explicat rationem S. Thomæ de impossibilitate peccati Angelorum in instanti creationis, quam ibi deffendit: quia nimirum cum operatio naturalis, quam solum instans illud creationis Angeli capit, ex naturæ inclinatione sit, atque hæc cum natura ipsa ab eius auctore donatur, fiet, ut operatio ipsa ex ea naturali inclinatione orta (quæ sola in eo instanti esse in Angelo potest) Deo, ut auctori tribuenda esset tribuere possit, ac subinde peccatum, si in eo instanti peccaminosa actio foret, posseve esse. Consecit huic rationi, & explicationi argumenti S. Thom. Caiet. 1. p. q. 61. a. 5. inconsequenter tamen: cum asserat Angelum in instanti creationis mereri potuisse, imo actu charitatis de facto meruisse, ac subinde potuisse exercere, atque exercuisse in eo suam libertatem. Rationis S. Thomæ explicatio hæc atque eius examen est questionis sequentis. Præsentis vero ratio, quam pro impossibilitate exercitij libertatis Angelorum in primo instanti suæ creationis adducit merito etiam, ac reliquis (Caietano, ut dixi excento) reiecta deinceps fuit: & si enim operatio voluntatis est naturalis voluntatis inclinatione, liberæ causæ foret, tempore ad hanc præcedere necessarium non esset, nisi ad aliquam ex iam refutatis rationibus recurratur. Accedit, neque ei recurrit locum plerumque patere: cum naturalis voluntatis operatio deliberata, & necessaria nisi in subitis aliquibus eius motibus vltimæ propriæ rationis prævenientibus, non invenitur: ex inclinatione autem naturali determinatione voluntatis, nulla naturalis, eo sensu, & necessitate operatio potest ab ea provenire, cum de se, & natura sua indifferens sit ad utrumvis obiectum propositum, ut aliquo modo bonum prosequendum, quin ad exercitiam prosecutionem obiecti alicuius, nisi summi boni Dei clare visi, quoad exercitium determinata de se sit, & si de se sit determinata, quoad speciem ad bonum præ malo (in quod ut tale ferri non potest) prosequendum.

4. Quarta demum ratio Alberti, Bonaventuræ & Henrici est, quia exercitium liberum absolute tale ex plena deliberatione ortum, nequit in unico instanti à creatâ voluntate vllatenus exerceri, sed tempus deliberationi creatæ omni voluntati necessarium, requirit: cum autem in instanti unico, & primo creationis Angelorum, nec tempus ipsis sit, nec præcellerit, fit plane, ut exercitium liberum voluntatis absolute fuerit ipsis impossibile. Hanc rationem video, à plerisque scholasticis, cunctisque Recentioribus reiecti, atque Valquez nostro parum ab hætenus reiectis diversam censeri d. 236. c. 3. num 13. §. *Hæc tamen ratio*, & obiter, quasi per neglectum, refutari, forte, quia eius robur ostensum à fundamentis, ex instituto ab antiquioribus non fuit: Quare, neque ab eorum impugnatoribus attentione maiore, rationis eius fundamenta perscrutata, & radicibus evulsæ, ut constabit ex dicendis cert. 2. ubi eam radicibus à primis fundamentis, & principiis, stabilimus, quantumque ab hætenus reiectis distat, & quam debilibus impugnationibus ab aliis reiecta hætenus fuerit monstrabimus. Illud tandem pro hac antiquorum, & adversa scholasticorum iam referenda opinione adverte: illos de potentia absolute, loqui, dum exercitium liberum voluntatis Angelicæ in primo instanti suæ creationis possibile vel negant, vel affirmant; quin an de potentia ordinaria, & connaturali, an de absoluta, etiam loquantur, suis conclusionibus explicant, tametsi, utrumque rationes de potentia absoluta eos loqui satis indicent: sed tamen distingui expresse difficultatis huius decisionem de potentia ordinaria, & absoluta Dei debere, satis apparebit cert. 2.

5. Secunda sententia relatæ contradicens affirmat Angelis in instanti primo suæ creationis absolutum exercitium libertatis suæ, plenamque circa obiectum quodvis deliberationem fuisse absolute possibilem, imo, & de facto ab Angelis circa obiecta plura habitam; etsi erga obiectum peccaminosum habitam non fuerit, ita Scotus cum suis in 2. d. 5. q. 2. §. *Respondet primo*, & in 3. d. 18. q. 1. ad 4. Greg. in 2. d. 5. q. 1. a. 2. Bassol. eisdem d. q. & a. Minor q. 3. conclus. 1. Gabr. d. 4. q. 1. a. 3. dub. 1. Marfil. in 2. q. 3. a. 2. conclus. responsalia qui omnes æque in primo creationis instanti, atque in sequentibus singulis suam libertatem, etiam circa peccatum, exercere absolute potuisse. Consecit Aureolus apud Thomam de Argentina, inconsequenter negans potuisse se exercere libertatem erga actionem peccaminosam, quæ imputaretur ad culpam: siquidem id ipsum est, actionem peccaminosam, libere, absolute, & ex plena deliberatione exerceri, atque ad culpam imputari, & esse peccatum in eadem sententia, sunt nostri omnes Doctores, qui Angelos in primo instanti peccare absolute potuisse docent, & ij etiam, qui variis aliis titulis, quam impossibilitatis exercitij libertatis absoluti impeccabiles in eo instanti creationis docent. Accedunt Thomistæ Dominicani omnes præter Capreolum citatum, qui eo præcise possibilitatem peccati Angelorum in suæ creationis instanti negant, quia eorum Auctori Deo imputaretur peccatum. Ac demum pro hac sententia reliqui scholastici à citatis pro negativa adversa decertant, qui meriti possibilitatem pro eo instanti Angelis concedunt; imo, & absolutum de facto exercitium merendi. Id, quod ex communi alia Theologorum sententia Deiparæ in instanti physico Conceptionis suæ, atque humanitatis Christi in instanti primo physico suæ productionis, & vñionis ad Verbum meritum eximium concedente, quibus, & nos controu. de Incarnat. videmur consensisse & eos etiam omnes quos sequente referemus. Communis autem eorum omnium ratio est, in instanti creationis Ang. adfuit Angelis voluntas, & cogitatio indifferens, ex parte, ad obiectum trahens, & ex parte, ab illo retrahens, quibus absoluta, solutaque, in actu primo arbitrij libertatis constituitur, nec quidquam aliud, ad libertatem in actu primo, absolutam, ac solutam, ad exercitium libertatis in duratione sequente absolute habendum

pet

per nos, & per omnes inuenitur requirere, aut assignari potest: ergo absolutum hoc exercitium libertatis æque, atque in sequentibus, est in primo creationis instanti Angelis absolute possibile.

CERTAMEN II.

Negativa sententia triplici conclusione explicata statuitur.

I Dico primo. Nullus Angelus, erga obiecta, quæ delare, & intuitu, non videbat, potuit habere absolutum exercitium libertatis in instanti primo suæ creationis, siue obiecta naturalia, supernaturalia, honesta, turpiaue sint. Probat, nequit exercitium libertatis absolute tale, circa vllum obiectum haberi absque plena deliberatione rationalis, & liberæ creaturæ, circa ipsum: atqui hæc nequit haberi, in vnico, eodemque instanti, quo obiectum primo cognitione abstractiua proponitur, à rationali vlla creatura: ergo nequit haberi ab Angelo exercitium libertatis suæ absolute tale, circa obiectum vllum in instanti creationis in quo primum abstractiua cognitione proponitur ipsi indifferenter fuit. Maior est certa, tanquam principium, & dignitas in materia libertatis ab omnibus Philosophis, & Theologis admilla. Minor probatur primo ab experientia, cuius nostrum, cum in se, tum in aliis omnibus notissima, experimur enim omnes in nobis, nusquam nos in instanti obiectum vllum indifferenter abstractiue, propositum instantaneæ deliberato, siue ex plena erga illud, deliberatione, vel prosequi, vel fugere, atque in aliis circa proposita indifferenter abstractiue deliberationi plenæ, vt ea vel prosequantur, vel auerterentur, maius minusve temporis expectandum semper, statque lege fore, pro maiore minorue perfectione rationalis cuiusque naturæ, & intellectiue, ac volitiue facultatis promptioris, vel tardioris in intelligendo, & in volendo: quod autem semper, statque lege in omnibus euenit, non accidentis, & contingentis est, sed naturæ deliberationis circa ita indifferenter abstractiue proposita: id autem, non solum experimur in consultatione, & electione propria mediocum (vt Vasquez proxime ait) sed in prosecutione, vel fuga finis, v. g. honesti, aut delectabilis indifferenter abstractiue nobis propositi. Vergetur: quia alias, cum post prosecutionis deliberatæ erga obiecta nobis indifferenter abstractiue proposita initium, eorum propositio indifferens abstractiua per tempus aliquod determinatum perseveret, ac subinde libertas, vt in prosecutione, vel fuga eiusdem obiecti persistamus, vel abistamus ab illa: atque in quavis parte determinata temporis infinita instantia, imo, & partes proportionales temporis infinitæ communiore Peripateticorum sententia claudantur, fieret sane, vt quisque ex nobis breuissimo tempore, quo in actu libere concepto honesto, vel turpi, persistat infinita merita, vel demerita habeat: nisi ad plenam deliberationem denuo habendam, vt semel etiam habita continetur (ne dum ad primo habendam) determinata aliqua duratio requiratur, nec solum indeterminata (ne dum instantanea) sufficiat, inde vero instans vnum physicæ durationis, in quo primum abstractiue indifferenter obiectum, quoduis proponitur, ac subinde primum creationis, non sufficere plenæ deliberationi, atque exercitio libertatis Angelorum absolute tali consequens est: siquidem, & eis non æqua promptaque intellectiua, & volitiua natura, & facultas ad est, vt alij, aliis perfectiorem, promptiorem, expeditioremque ad deliberandum non habeant, ac nemmo (saltem de his, quæ abstractiue cognoscunt) in summam summeque perfectam fortitur: imo, nec possit sortiri. Id, quod probatione secundæ conclusionis manifestius ostenditur, ac fiet: insuper alias

infinita merita, ac demerita Angelorum admittenda (vt nuper de nobis diximus) absurde forent.

2. Dico secundo. Nec circa obiecta, quæ intuitiue Angelo indifferenter proposita sunt (quæcumque sint ita eis proposita) in creationis instanti potuit ipse, in eo solo, & vnico instanti exercitium libertatis absolute tale habere. Probat: quia nec in eo solo, sed duratione diuisibili, nec tantum proportionali, sed aliquota, & determinata haberi, ab Angelo plena deliberatione determinatio circa intuitiue, indifferenter tamen, proposita obiecta potest. Ratio est: quia, & si in solum abstractiue indifferenter, propositis, ex limitatione, & imperfectione facultatis intellectiue creatæ, quæ nequit instantaneæ, nec nisi tempore aliquo, conuenientiam, & disconuenientiam, seu bonitatem, & malitiam, eorum penetrare, & quantum ad plenam deliberationem latius est, percipere, proueniat, etiam, vt non, nisi tempore aliquo determinato (& pro inæqualitate facultatis intellectiue diuturniori, vel breuiori) possit erga ita proposita, obiecta plena deliberatio haberi: non tamen inde solum in nobis prouenit, quod ad eiusmodi deliberationem plenam tempore aliquo determinato egeamus; sed etiam, ex imperfectione voluntatis, eiusque tarditate, & defectu promptitudinis, vt in obiecta proposita, & quantum satis ad plenam deliberationem est, percepta, & penetrata feratur, hinc est, quod frequentissime, & quoties experimur: nempe, homines, æque perspicaces, & viuidi intellectus, æqueque perspicaces rationis deliberandi, atque alij habentes, tardius his ex sola voluntatis tarditate de rebus propositis deliberare, maiusque ad deliberandum tempore egere; & sane, sicut ex parte imperfectionis, minusque expeditæ facultatis intellectiue ad penetranda, quantum ad plenam deliberationem opus ex parte intellectus est, tempus aliquod ad eam concipiendam requiritur, ita etiam ex parte imperfectionis, minusque expeditæ, & promptæ facultatis appetitiue seu tardioris naturæ suæ voluntatis in deliberando, tempore etiam aliquo ad plenam deliberationem opus erit, neque instans vnicum in quo obiectum indifferenter intuitiue proponitur sufficere: quare nec in primo instanti creationis Angeli plene deliberare, atque exercitium libertatis absolute tale habere absolute potuerunt.

3. Nec vim argumenti, & consequentiæ à nobis ad Angelos effugies, dicens: tarditatem deliberandi voluntatum humanarum, non ex ipsarum instantanea natura, sed ex humorum temperamento, diuersis qualitatibus constante, corpora nostra componente & afficiente provenire: nimirum ex phlegmate, & melancholia, quibus nostri omnium temperamenta constant & tardos nos esse, & astringam voluntatem, in deliberando: vnde eos, in quibus hi humores prævalent perplexiores, tardiores, morosioresque in deliberando experimur, cum autem in Angelis eiusmodi temperamentum, corpusue vllum non sit, vnde circa intuitiue indifferenter proposita, deliberando detineantur, ac retardentur eorum voluntates nullam erit. Sed contra: quia, est temperamentum eiusmodi, in quibus nimis prævalent humores præfati maiorem in deliberando tarditatem efficiunt; alij in quibus, bilis, & sanguis prævalent, debent esse instantaneæ determinationes, ni intrinseca voluntatis nostræ in deliberando tarditas obest: cum adeo eius facultas volitiua eis humoribus ad obiectorum citissimam prosecutionem inuenit, vt qui nimis bili homines constant in eis prosequendis, nec rationis, nec libertatis vsum expectent, sed furiosorum in morem affectibus suis illum temperamenta naturalia, neque ex accidenti aliquo vitia, ad omnes animas, & facultatem eius functiones, & operationes obediendas apta nata de se à Deo disposita sunt, neque in omnibus naturam promptitudinem deliberandi, cum primum ex parte intellectus, proposita obiecta sufficienter ad plenam deliberationem sunt, semper, & quasi statim lege, vt experimur, impedire, nisi in nullo hominum naturale, ac non, ex acci-

deni vitium corporis temperamentum esse, aut fuisse absurde, temereque dicamus: ergo tarditas deliberandi aliqua intrinseca nostræ voluntati est, & si ex corporum temperamento possit etiam augeri: quare & in Angelica voluntate creata æque, ac nostra est, & si independens à temperamento sit, inuenitur. Confirmabitur vigentius hæc ratio ex probatione 2. sequentis conclusionis tertiæ: quod si dicatur rationem hanc solum probare conclusionem, de impossibilitate naturali, & potentia ordinaria exercitij libertatis, & plenæ deliberationis Angelorum in instanti creationis, non autem de absoluta omnino impossibilitate, in primis, eo solum probato opposita sententiæ vnicum fundamentum, euanciscit, quod possibilitatem naturalem, & de potentia ordinaria probat, si quid probat. Secundo refellit conclusionem affirmantem de facto etiam, quam aduersarij etiam, quasi consecrariam supponunt. Tertio conclusione sequente constabit, etiam de omnimoda impossibilitate rationem hanc probare.

4. Dico tertio: exercitium libertatis absolute tale in instanti creationis est Angelis adhuc supernaturaliter, & per potentiam Dei absolutam prorsus repugnans, & impossibile. Probatur primo conclusio, ex nostro principio satis stabilito tom. 2. nostræ philosophiæ controu. de facultate volitivæ, animæ suæ de voluntate, & t. 1. de Deo vno contr. 3. d. 1. q. 7. nempe voluntatem solum esse mobilem ab alio intentionaliter, siue ex parte obiecti quod prosequendum, fugiendumque, est: eius scilicet propositione, nusquam vero esse mobilem ab alio, etiam à Deo, physice per qualitatem aliquam ipsi impressam non solum physice prædeterminantem, sed vel leuiter illam physice inclinantem impulsu suo physico, in actum. Hinc ita arguuntur, omnis morio voluntatis creatæ ab alio, etiam à Deo, grauis prouidentia ordinaria, & rebus connaturali, vel extraordinaria, & supernaturali, quauisque potentia, etiam absolute venite, intentionalis solum esse potest, ergo respectu cuiuscumque operationis exercitij, & motus voluntatis creatæ, & Angelicæ motio intentionalis à Deo fuerit impossibilis: motus, exercitium, & operatio voluntatis prorsus erit impossibilis. Est plane irrefragabilis illatio. Tunc sic. Atque motio intentionalis voluntatis creatæ, cuiusvis, quare, & Angelicæ, ad exercitium liberum voluntatis absolute tale, ex plena, seu per plenam deliberationem habitum instantaneæ, siue in eo ipso instanti, quo primum indifferenter proponitur obiectum, est omnino impossibilis, & repugnans, etiam respectu Dei, quauis prouidentia, & potentia veniens: ergo exercitium & operatio libera voluntatis cuiusvis creatæ, & Angelicæ, ex plena deliberatione instantaneæ, siue in instanti, quo Angeli creati sunt, & primo proposita indifferenter obiecta. Est ipsis prorsus repugnans, etiam respectu Dei, quauis prouidentia, & potentia veniens. Subsumptum antecedens proximè probatur. Summa ex possibilibus morio intentionalis voluntatis creatæ, à Deo etiam, ad eiusmodi instantaneam deliberationem & exercitium suæ libertatis absolute tale solum potest esse per cognitionem intuitiuam, quæ indifferenter obiecta proponantur voluntati creatæ, sed cum hæc etiam deliberatio plena, & exercitium liberum absolute tale instantaneum, vbi primum obiecta indifferenter proposita sunt, repugnat, voluntati cuius creatæ (vidimus num. 2. & 3.) ergo eiusmodi instantaneæ deliberatio plena, & exercitium liberum absolute tale, est prorsus repugnans, & impossibile creatæ voluntati, respectu Dei etiam, quauis sua prouidentia, & potentia intentis.

5. Probatur secundo conclusio, ac simul confirmantur valide data hæcenus conclusiones, & rationes. Promptitudo deliberandi plenæ, & habendi exercitium suæ libertatis est perfectio agentis deliberatiui, ac liberi, & facultatis per quam deliberat, ac suam libertatem exercet: ergo summa promptitudo deliberandi, & exercendi, seu exercitij suæ libertatis solum potest competere, summe perfecte liberi, ac deliberatiui: atqui summa promptitudo deli-

berandi, plenæ, & exercendi absolute libertatem, est promptitudo plenæ deliberandi, & absolute exercendi instantaneæ libertatem: ergo solum potest competere summe perfecte libero, ac deliberatiuo. Atqui repugnat creaturæ cuius rationali, quare, & Angelis cunctis, esse summe perfecte liberum, ac deliberatiuum æque, atque repugnat creaturæ esse Deum, qui solum summe perfecte liberum, ac deliberatiuum est: ergo repugnat cuius rationali creaturæ, quare, & Angelis cunctis, promptitudo deliberandi plenæ, & exercendi suam libertatem instantaneæ, sed vbi primum obiecta circa quæ deliberandum plene ipsis est proponuntur: ergo Angelis exercitium suæ libertatis absolute, ac plena deliberatio in instanti creationis suæ, vbi primum scilicet proposita ipsis obiecta deliberationis, & libertatis exercendæ fuerint (imo ante quod proponi minime poterant) fuit omnino repugnans. Consequentia rationis huius omnes irrefragabiles sunt, ac proinde primum tantummodo antecedens, ex quo illæ suis gradibus deducuntur probandum restat. Illud autem facile probo, ex omnibus agentibus naturalibus, quorum abs dubio perfectio est agendi promptitudo, quin moras temporis trahant, aut expectent, vt effectum suum, vel paulatim, & successiue, vel absolute operentur, ac totam suam actiuitatem exercent secundo ex Dei omnipotentia, cuius maxima in linea agendi perfectio est in instanti vnicò posse creatura omnia simul producere, quæ sine repugnantia, ex seipsis nata sibi coexistere simul absolute sunt. Et quidem, quod maior est agentis cuiusvis expeditio, & promptitudo operandi cæteris paribus eo illum perfectius esse circa dubium est. Ac tandem in præsentia materia, de potentia deliberandi, & exercendi libertatem, constanti, quotidiano, nusquamque in aliquo hominum deficiente experimento didicimus: eos, qui perfectioris naturæ sunt, expeditiores non solum in obiectis percipiendis, & penetrandis, sed, & in deliberando de æque etiam propositis, suamque erga illa libertatem exercendo: contra vero, imperfectiores in naturalibus homines morosiores, tardiores, ac perplexiores in deliberando de æque propositis, & perceptis, atque in exercendo circa ipsa suam libertatem esse.

6. Hinc ratio Aduersariorum à priori (quam sola terminorum apprehensione notam, atque euidentem arbitrantur: quare aliunde probare nemo eorum curat) facile adeo relictur, vt difficulter deinceps ab eorum affectis sit probanda. Arguant ergo in primo instanti, quo obiectum indifferenter creaturæ rationali proponitur (vbi Angelis in instanti creationis) adest, tam ex parte actiuitatis physice voluntatis, quam ex parte propositionis obiecti, quidquid requiritur ad potentiam liberam absolute talem, ac plenæ deliberatiuam constituendam: atqui statim, ac est potentia adæquata naturalis agentis necessario, ac simul est, eius operatio, & effectus absque vlla mora: in liberis autem potest simul absque vlla etiam mora absolute esse: ergo, & instantaneæ deliberatio plenæ, & exercitium libertatis: quare & Angelis in instanti creationis fuit absolute possibile. Confirmatur: quia in sequente duratione primum illud instans (pro qua plenam deliberationem, & absolutum exercitium libertatis Angelo, & cuius rationali, ac liberæ creaturæ possibile absolute esse admittimus) nihil aliud præter dicta adest, quo potentia adæquata, & absoluta plenæ deliberationis, & absoluti exercitij libertatis constituitur. Respondetur: distinguendo maiorem primi argumenti. Adest quidquid requiritur, ex parte actiuitatis physice voluntatis, si ea actiuitas summe prompta, & expedita ad deliberandum, exercendamque suam libertatem sit (quod, vt diximus creatæ voluntati repugnat) concedo maiorem, si non summe prompta, & expedita ad eas operationes, sed tarda de se, perplexa, & impedita sit, nego maiorem. Minorem similiter distinguo. De potentia adæquata prompta, & expedita ad operandum fateor, tarda, & impedita, nego minorem: vt in omni agente naturali, & alias adæquate constituto, si

impe

impedimentum ad operandum vndeumque proueniens, non ablit, sed adit, tunc enim impedimenti ablatio expectanda deinceps est, ut operetur, & nego consequentiam facillime. Ad confirmationem eadem facilitate, & veritate, nego nihil amplius habere voluntatem creatam in sequente duratione instans, in quo primum ipsi obiecta proposita sunt (quod creationis instans Angelis fuit) quam in instanti illo habuerint: habent siquidem durationis decursu tarditatis, & perplexitatis naturalis, quæ temporis tanti (maioris, vel minoris pro natura intellectus) decursu aboletur, impedimentum sublaturum, ad plene deliberandum, & libertatem exercendam circa id, quod deliberationi plenæ, & libere prosecutioni, vel fugæ propositum est, & sic de aliis, quæ deinceps proponuntur: circa quæ, ut plene deliberetur, à rationali creatura, tempus aliquod expectandum erit, præ eius natura, & essentiali tarditate.

7. Sed inquit: quidnam tarditas hæc & perplexitas naturæ rationalis creaturæ ad plene deliberandum, & absolute exercendam suam libertatem est, quæ tempore ad id eget, & enque lapso eiusmodi impedimentum soluitur, & expeditur? Respondeo in his, quæ solum abstractiue cognitione indifferenter deliberationi, & exercitio nostræ libertatis proponuntur, duplici parte constare tarditatem; altera ex parte intellectus consultationem cuius deliberationi plenæ, & exercitio absolute tali libertatis intelligimus, non strictam etiam, erga finem habendam, nec solum consultationem, quæ communius circa media eligenda talis appellatur) necessario præuiam: altera vero ex parte voluntatis iam explicanda: ac proinde circa ea, quæ abstractiue solum cognoscimus tardius deliberamus, & libertatem nostram exercemus, quæ ex parte intellectus tarditas est, idem ipsum est, quod ruditas statque in quadam intellectus duritie, quæ siue dura, & callosa, non vno sed repetitis ictibus scinduntur, etiam, sensibilia animantia sunt, viuide dolorem sentiunt: ita rudes mentes non vno veritatis, ac rationis propositæ ictu ad assensum redunt, ac eam viuide percipiunt, sed repetitis ictibus propositionis earum per alios, vel se ipsis meditatione per aliquod temporis spatium (prout cuiusque mentis ruditas est) maius, vel minus, proculdubio egent, ut eas plene, ac viuide percipiant, id quod instantaneæ fieri in abstractiue solum cognitio minime potest. Tarditas vero, quæ ex parte voluntatis creatæ est, ut plene deliberet, atque circa obiecta, quæque proposita suam libertatem absolute exerceat, atque perplexitas etiam, & morositas dici solet, præfata intellectus tarditati similis, stat in quadam naturali difficultate, legritiae, seu tententia voluntatis se in alteram partem determinandi, quæ iterata rationum propositione, ac perceptione per earum meditationem temperantia eget, ut eius indeterminabilitas viacatur, atque determinatum, erga extremum alterum ex propositis affectum concipiat, non secus atque, ut ignem, esca non ita bene disposita concipiat pluribus silicis, percussionibus, & ictibus eget, quam illa, quæ bene disposita est. Atque hæc creatæ voluntatis tarditas, quouis modo, etiam intuitiue, proposito obiecto semper adest, quantumuis perfecta rationalis creatura, eiusque voluntas sit, ut diximus; tamen agius, ac difficilius in alteram partem determinetur, si cognitiones utramque partem indifferenter proponentes non intuitiue sed abstractiue solum sunt. Hæc sane debilitatem argumenti aduersi à priori, & confirmationis eius satis ostendunt.

8. Restat illud, quod ex communiori Theologorum, & nostri ipsorum sententia de meritis Christi Domini qua hominis sue humanitatis eius in primo instanti, in quo producta, ac simul vnita hypostatice verbo fuit, atque insuper de meritis Deiparæ in primo instanti sue corruptionis opponemus, diluere, ea quippe merita absq; instantanea deliberatione plena, & exercitio suæ libertatis absolute tali in neutro esse potuerunt, quod plane conclusionibus nobis aduersatur. Respondetur eam communiorum Theologorum sententiam de meritis Deiparæ, eiusq; filij communiori etiam

sententia, de possibilitate instantaneæ deliberationis plenæ, & exercitii libertatis, absolute talis quæ non ita exacto examine, supposita hæcenus, quam disputata, ab scholasticis fuerat, inniti; ea vero exacto examine, & fundamentorum eius conuolutione à nobis ante præmissis aduersa fundamentis solidis radicibus penetratis, eorumque firmitate, & robore monstrata, falitatem eorum physice instantaneorum humanitatis Christi, ac Deiparæ, quæ eueria illi opinioni innitebantur satis ostendi. Nos autem eisdem rationibus instantaneis meritis utrique, cum plerisque citato loco consentiebamus, ex fundamento eorum supposito, nec tunc, ex instituto examinando, vni nemine, de eius veritate, ne pertransiret quidem, viuiunt, disputabatur; nunc autem eius falitatem aperte, tunc deprehensa, merita Christi, ac Deiparæ instantanea, de instanti physico reicienda censuimus, ac de Theologico solum, scilicet, in quo primum exercitii libertas à creatura rationali, & natura, & Dei donis perfectissima, & ornatiissima potest, solummodo esse defendenda, & de eis intelligenda nostra illa de humanitatis Christi, & Deiparæ meritis in primo instanti suæ productionis, & existentie absolute conclusio: qua explicatione, & intelligentia conclusionis nil utrique, eorumque meritis gloria derogatur, cum admittantur in veraque ubi primum esse absolute possunt, nec gloria aliqua vera eis meritis physice instantaneis, falsis, & repugnantibus, v. otenimus, ipsis posset accrescere.

QVÆSTIO V.

De merito, ac demerito siue peccato Angelorum in instanti sue creationis.

QVÆSTIO hæc, & de facto, & de possibili ab scholasticis disputatur ex Instituto, à nobis autem ex statuto principis proxime q. i. c. 2. disputanda seorsum non esset, sed tanquam consilium eius certaminis negatius, tam de facto, quam de possibili definienda, nisi negatiue eius definitiones, quoad demeritum, & peccatum Angelorum rationes alias, ab scholasticis, præsertim Dominicanis Thomistis afferrentur, quarum examen Doctrinæ ad alia paranda vtile foret.

CERTAMEN I.

Negatiua questionis, tam de facto, quam de possibili, decisio solida ex nostris principis probatio, Doctorum circa utramque sententiam recitata.

Meritum Angelis in creationis instanti de possibili, & de facto concedunt omnes, tam Thomistæ Dominicanique, quam Iesuitæ nostri, cum Theor. q. 62. a. 1. & a. 5. ad 3. & a. 6. ubi meritum eis de facto videtur negasse; sed non negat, nisi casu quo non immediate post peccatum, & beatitudinem, quam per vnum actum consequendam ab Angelis docuerat, omnes consequenter, nullusque damnatus esset, contra id, quod fides docet, scilicet etiam Nominales, exceptis relatis, q. proxima cert. t. n. i. qui exiles, liberum absolute tale & plenam deliberationem instantaneam possibilem Angelo, ac rationali cuius creaturæ absolute negarunt, circa demeritum vero peccatum Angelorum in primo creationis instanti, non ita vniuersaliter Thomistis, cum Nominalibus, & Scotistis, ac reliquis scholasticis, in veraque conuenis, questione, de facto, & de possibili existim de facto nullum Angelum in instanti creationis peccasse.